

Umandi ikastolak 50 urte

Euskara, bizikidetza eta berrikuntza pedagogikoa ardatz

Gasteizko Umandi ikastola duela 50 urte sortu zuten hainbat familia aski ausartek –herri ekimena, orduan ere–, euskararen transmisioa ardatz hartuta. Mende erdia joan da, ikastola hazi egin da, belaunaldi berriak hezi ditu ez gutxi, komunitate baten erreferente ere bihurtu da. Urteurrena ospatzeaz batera, etorkizunari begira ari da.

 MIEL A. ELUSTONDO

Umandi ikastolako zuzendari Maribi Sanchez eta ikastolako irakasle ohi Belen Arrondo ditugu berriemaile. Atzera begira jarri garen orduko, Arrondok hitza hartu eta bizi-bizi kontatu ditu ikastolaren historiari dagozkion xehetasunak: “Ikastola honek 1975eko martxoan ireki zituen ateak. Bederatzi ikasle eta irakasle bat ziren orduan. Frankismoaren azken urteak ziren eta Gasteizen giro erdalduna zen nagusi. Euskara oso gune zehatzetan baino ez zen erabiltzen, baina zenbait jendek euskara ikasteko gogoaz zeukan”. Eta, dudarik gabe, gogo horretatik sortu zen ikastola, Gasteizen lanean ari zen Lantzale kultur taldearen bihotzetik, Arrondok esan digunez: “1974an Lantzaleko zenbait kide Umandi ikastola sortzeko proiektua lantzen hasi ziren beste pertsona batzuekin. Zailtasunak izan zituzten, jakina”. Besteak beste, eraikina behar zuten, finantzazio iturriak, baimena, helburuak zehaztu...

“Ez zen erraza!”, borobildu du Umandi ikastolako irakasle ohiak.

Belen Arrondo, ikastola sortu eta laster hasi zen bertan lanean, 1977an 20 urte zituela. “Irakasle ikasketak amaitu eta berritan. Ikastolan lanean hasi baino lehen, hala ere, proiektua ezagutzeko aukera izan nuen, saltsa horretan sartuta zebilen bikote baten semea euskarazko eskolak ematen nizkiolako arratsaldeetan. Garai hartan, ikastola Jose Lejarreta kalean zegoen. Lau ikasgela ziren, irakasle banarekin”. Gaztea, Arrondo. “Oso gaztea, eta izugarri motibatu ninduen ikastolaren ideiak, eta irakasle izateko aukeratu nindutenean, ez nuen zalantzarik izan”. Bertan hasi zen lanean, eta hantxe egin zuen laneko biderik handiena.

IKASTOLAK GASTEIZEN

Umandi ikastolaren sorrera ez zen kasu isolatua izan, haatik. Garaian, beste zenbait ikastola abiarazi zituzten Gasteizen. Aurretik, martxa hartua zuen Olabide

Ikastolak. 70eko hamarraldiaren erdi aldera, berriz, diputatu nagusi Jose Lejarreta zela, Euskara Zerbitzua eratu zuten, Ikerne Oiertzabal buru. Bertatik bertara bizi izan zuen aldi hura, eta ari zaigu Arrondo: “Umandi sortu zenean, Olabide ikastolak hamarren bat urte zeramatzan lanean eta, garai hartan, euskaraz ikasteko erreferente nagusia zen Gasteizen. Bestalde, 70eko hamarkadaren erdi aldera, diputazioak ikastola bat ireki zuen Gazalbide auzoan. Ondoren Duranara eraman zuten, eta oraingo Ikasbidea ikastola dugu. Sasoi hartako beste ikastola batzuk, Umandi ikastolaren aldi berekoak, Barrutia ikastola –hasieran, Ehari izena izan zuen–, edota Toki Eder”. Lejarretak eta Oiertzabalek diputaziotik bultzatutako proiektuak, aspaldi gauzatuak, indarrean gaur ere.

Arabako Diputazioaren ekimena gorabehera, oharra egin digu Arrondok: “Umandi ez zen kokatu diputazioak zabalduetako esparruan, eta kooperatiba izan zen 1993an Eusko Jaurlaritzaren

Ezkerrean, Belen Arredondo Umandi ikastolako irakasle ohia, eta eskuinean, Maribi Sanchez ikastolako zuzendaria.

esku gelditu zen arte. Urte hartan, Euskal Eskola Publikoaren Legea onartu zen, eta Umandi ikastola publiko bihurtu zen". Publiko izateko bokazioa izan baitzuen sortze beretik Umandi ikastolak. Horrekin batera, bazituen bestelako helburuak ere: "Euskarari bultzada ematea Gasteizen, umeak euskaraz eskolatzea, pedagogia berri eta aurrerakoia, laikotasuna...". Printzipio horiei helduta jardun dute Umandi ikastolan joan deneko 50 urtetan.

Jose Lejarreta kalean izan zuen lehen egoitza. Txalet moduko etxez egina da kalea. Hiru etxe ere izan zituen ikastolak garaian; haietako bat, Gasteizko Estibalitz etorbidean. Baina ikastola honek ibilia 1975ean Lejarreta kalean hasita ere, 80ko hamarkadaren hasieran oraingo Lakua-Arriaga auzora lekualdatu zen. Gogoan du Arrondok: "Hona iritsi ginenean oso etxe gutxi zeuden auzoan eta, lehenengo, oraingo Padre Orbiso ikastetxean izan genuen egoitza, geure behin betiko eraikina egiten

"Zenbat belaunaldik ikasi dute euskaraz Umandin? Auzoko erreferente bat izan da gauzak egiteko moduagatik"

Maribi Sanchez
Zuzendaria

zuten bitartean. Arazo handia izan zen eraikinarena. Hori gabe ez zegoen aurrera egiterik. Askok borrokatu ginen instituzio guztien aurrean ere, behin betiko eraikina izatea lortu genuen arte. Oso urte bereziak izan ziren, dena zen eginkizun, baina ideia asko genituen, baita ausardia eta gogoia ere gure ikas-

tola aurrera eramateko". Garai beroa, Arrondok dakienez: "Kontuan izan behar da 1975eko azaroan Franco hil zela, 1976ko martxoaren 3an Gasteizen bost langile hil zituela Poliziak, fabriketan greba gogorak izan zirela, asanblada beroak... Trantsizio izeneko garaia zela". Eta horrek, nahitaez, eraginik izan zuen Umandi ikastolaren proiektuan. "Dena nahi genuen aldatu, mugimendu pedagogikoen sorrera izan zen, Euskal Herrian Adarra pedagogi erakundea sortu zen, euskarari bultzada nabarmena eman nahi genion... Eta, esate baterako, hasierako urte haietan, mehatxuak ere jaso genituen Umandiko irakasleek". Belen Arrondok esana, garai bateko giroa zertan zen erakutsiz.

ZAILTASUNAK GOGOAN

Lehen ere esan du Belen Arrondok: ez zen erraza izan. Eta ikastolako lehen egunak gogoratzearekin batera, sentipen bat datorkio: "Urduritasuna. Ikasketak amaitu eta 2 urteko umeekin

hasi nintzen lanean –batzuek ez ziren 2 urtekoak ere!–, eta oso baliabide gutxi nituen. Espazioa ere ez zen oso handia, eta gasolio-galdara ere ikasgela barruan zegoen; txiza-oihalak aldatzeko, berriz, gelatik irten behar ginen”. Eta, orduan? “Ilusioa genuen, eta gure arteko giroa oso zen ona, elkarlana ere apartekoa, baita familien laguntza eta konfiantza ere, eta horiek denek beste guztia gaintitzen laguntzen zuten. Ordu asko sartzen genituen, hasieran autobus-zerbitzuaz ere geu arduratzen ginen, batzar asko egiten genituen, eta gurasoei euskarazko klaseak eman ere bai. Bestalde, metodologia zehaztu genuen, euskara landu, materiala prestatu... Hasiera bizia eta zoragarria izan zen”. Arrondoren oroitzak.

Eta oztopoak, nahi beste oztopo beti bidean: “Ez zegoen dirurik, eta batzuetan zailtasunak izaten ziren hileko soldata jasotzeko. Hasierako irakasleek, hainbat urtez ere, ez zuten gizarte segurantzarik kotizatu; horixe da Lourdes Ugaraberen kasua adibidez, ikastola honetako lehen irakaslearena. Hainbat urtez ‘baskide babesleen’ laguntza izan genuen, hau da, hilero kuota bat ordaintzen zuen jendea genuen, asko Lantzale kultur taldeko ki-deak. Gurasoen kuotak eta baskide haien diru-aportazioak izan genituen sustengu. Beste oztopo handi bat ikaslearen liburuxka ofiziala izan zen. Hasieran, baimenik ez genuen izan, eta beste ikastola batek egiten zigun tramitea”. Eta Arrondok, hala ere: “Oztopo guztien gainetik, proiektuak merezi zuen”.

“Egunero saiatzen gara ikasleak motibatzen, bideak asmatzen euskara erabil dezaten. Ez da erraza, hala ere!”

Belen Arrondo
Irakasle ohia

IKASTOLA, EGUN

Atzotik gaurra, ikastolako zuzendari Maribi Sanchezek hartu du hitza. 18 urte dira Umandi ikastolara heldu zela. Proiektuaren ardatzak azpimarratu nahi izan dizkigu: “Euskara, bizikidetzaren positiboa eta berrikuntza pedagogikoa. Horriek ziren, eta izaten jarraitzen dute gaur egun, gure ardatzak. Baina kontuan hartu behar da gizartea aldatu egin dela, eta horrek egoera eta ikasle/familia profila moldatzea eskatzen digula”. Eta hori esanik, txanda hartu dio Belen Arrondok: “Ardatzak eta funtsezko helburuak bere horretan dira, baina garaian-garaian egokitu behar dira. Horrela izan da eta horrela egin dugu lan 50 urte hauetan. Hasieran, ikastolara etortzen ziren umeak eta gurasoak euskararekin oso motibatuta zeuden, parte-hartze nahiko handia zegoen. Urteetan zehar egoerak,

familiak, ikasleak aldatuz joan dira, eta lehengo helburu berak betetzeko bestelako tresna eta moduak bilatu behar izan ditugu. Esaterako, une honetan, aipatzekoa da kanpotik etorritako ikasle eta familien kopurua gora ari dela, eta horrek egoera berrira egokitzea eskatzen duela, baina batez ere eskatzen du baliabide nahikoak izatea ikasle guztiei euskara, kultura eta ikasketak bermatzeko. Erronka handia da”, Arrondok.

Euskararen erabilerari eragitea bezain erronka handia, inondik ere. Eta hortxe da kultur transmisioa ere. Jakitun dira ikastolan, Maribi Sanchezek esan digunez: “Betidanik aldarrikatu dugu ikastola hau euskal kultura transmititzeko eskola ere badela. Folklore aparta, saiatu gara gure antzinako ohiturekin zerikusia izan duten ospakizunak gure ikuspegitik transmititzen, modu zabal eta malgu batean; erlijioaren ikuspegia lausotuz, adibidez. Eskola-ordutegian eta egutegian ageri diren kultur ospakizunetan eta bestelako zenbait elkartetatik heltzen zaizkigun jardueretan parte hartzen dugu”. Eta Arrondok erantsi: “Ziurrenik egiten dena ez da nahiko, kontuan izanda familia batzuek ezin dutela transmisio funtziorik bete, ez dutelako ezagutzen. Era askotako familiak ditugu oraingo ikastetxeetan eta horrek esfortzu berezi bat eskatzen dio eskolari. Eta, egia esan, hedabideek, sare sozialek eta gainerakoek ere ez dute transmisio horretan askorik laguntzen”. Jaso dugu mezua, geuri dagokigun parteak, bederen.

“Bateratze-prozesu batean murgilduta gaude. Umandi ikastola definitzen zuten printzipioei eustea izango da gure helburua”

Maribi Sanchez

Zuzendaria

Besterik ere badio Arrondok, zuzendariaren esanak osatze aldera-edo: “Bai, gauzak egiten dira, batzuk ospakizunei lotuta, beste batzuk ikasgaietan curriculumean txertatuta daudenak, baina oraindik bide luzea dugu egin beharrekoa”. Behin ere bukatzen ez dena, beharbada.

Eta, beti-betikoa, euskararen erabilera auzi eta zio. Arrondok heldu dio galderari: “Ikastolan, irakasleen artean euskara da komunikaziorako

hizkuntza, bai lan-tresna eta bai ikasleekin erabiltzen den hizkuntza ere. Bestelakoan, inoiz ez da erraza izan ikasleen arteko komunikazioa euskaraz izatea, beti egon da nolabaiteko borroka. Egun, zailagoa da gelatik kanpo euskararen erabilpena gauzatzea, baina egunero saiatzen gara ikasleak motibatzen, bideak asmatzen euskara erabil dezaten. Ez da erraza, hala ere”. Gauza jakina da, alegia, kalea ere gaztelaniaz mintzo denean gutiz gehien.

GAURTIK BIHARRERA

50 urte igaro dira. Mintzatu zaizkigu atzokoaz, biharrera begira jartzeko garaia dugu. Maribi Sanchez zuzendaria da hitzaren jabe: “Auzoan dagoen ondoko ikastetxearekin [Padre Orbiso] bateratze-prozesu batean murgilduta gaude. Horrek aldaketa nabarmenak ekarriko dizkigu. Hasteko, beste izen bat adostu behar izan dugu. Baina Umandi definitzen zuten printzipioei eustea izango da gure helburua”. Belen Arrondok lehenik balorazioa egin nahi izan du: “Atzera begiratu, eta ikusten duguna izugarria da. Hor dira beti zailtasunak, oztopoak eta akatsak, baina egindakoa oso garrantzitsua izan da, eta izaten ari da. Zenbat belaunaldik ikasi dute euskaraz Umandin? Auzoko erreferente bat izan da gauzak egiteko moduagatik, pedagogia sendo eta berritzaileetan oinarritutako metodologiagatik, eta abar”.

Eta bi ikastetxeak bateratzeaz ere badakar hitzik Arrondok: “Maribik [Sanchez] esan duena, orain Jaurilaritzak batu egingo dituela Umandi ikastola eta Padre Orbiso eskola. Aurrerantzean, izena ere ez da Umandi izango [‘Arriagako haritza’ izango da]. Hala ere, 50 urte hauen antolaketan gabiltzanak, ikastolan lanean ari garenok, eta irakasle edo guraso ohiek espero duguna, eta nahi duguna, da orain arteko ibilbideari jarraipena ematea eta hobetzea”. Ahal baldin bada, alegia.

Baina hori bestek esan beharko du, hemendik hamar edo hiru urtera... ●

50 urte eta gero, orain fusioa

Iragan abenduaren 17an irakurri genuen albistea ARGIA n bertan. Mikel Garcia Idiakez genuen berriemaile, eta behar bezalako lerroburua asmatu zion berriari: *Nola egiten da bi ikastetxeren fusioa?* Orduantxe jakin genuenez, Jaurilaritzak zenbait ikastetxeren fusioak aginduak zituen Gasteizen: Adurtza-San Ignacio, Santa Maria-Landazuri eta Umandi-Padre Orbiso ikastetxeena, alegia.

Umandi Ikastolak 50 urte bete dituen garaian, hortxe dira Garcia Idiakezek egindako galderak: “Zerk motibatuta bultzatzen da bi ikastetxeren arteko fusioa? Nola uztartu norbere eskola-proiektua, eredia eta ibilbidea ondokoarekin? Zein da bidea bi eskoletako hezkuntza komunitateak ados jartzeko? Zein da Eusko Jaurilaritzaren rola?”.

Eta, aukeran, galdera gehiago, Garcia Idiakezi mailegutan hartu dizkiogunak: “Eskola gutxiago eta handiagoak (makroagoak) dira benetan bidea hezkuntza proiektuak hobetzeko? Baliabide pertsonalak mantenduko dira hurrengo urteetan? Plaza eskaintza ere mantenduko da? Ala pixkanaka, sindikatuak susmatu moduan, irakasle eta langile kopurua txikitzen, plaza kopurua gutxiagotzen, eta ondorioz eskola publikoaren sarea murrizten joango da? Zenbat eta nola hartuko dute parte hezkuntza komunitateek? Prozesua benetan parte-hartzailea izango bada, zein rol hartuko du Hezkuntza Sailak eta nola bideratuko da bi ikastetxeetako hezkuntza komunitateen adostasuna? Adibidez, bi hezkuntza proiektu, pedagogia eta eredu ezberdin dituzten eskoletan, zein gailenduko da? Edota osotasunean D eredia duen ikastetxea B eredia ere baduen ikastetxearekin elkartzean, zein izango da eskainiko den (edo diren) hizkuntza eredia(k)? Espazioak birplanteatuko dira? Azpiegiturak egokitu eta berritze-ko baliatuko da aukera?”

BABESLEA:

